

GÉYÌ [kōji] (dosł. badanie znaczenia) — metoda analogii, stosowana w filozofii chiń. w procesie tłumaczenia i kulturowego przyswajania tekstów pochodzących z innych niż chiń. cywilizacji.

Na wielką skalę zastosowali g. pierwsi tłum. sūtr buddyjskich. Działalność ich związana była z okresem tzw. siedmiu szkół buddyjskich (qizong), rozwijających się w IV w. na terenach, na których od ok. trzystu lat były zakładane i prowadziły działalność religijną pierwsze chiń. klasztory buddyjskie. Metoda g. polegała na wyszukiwaniu wśród rodzimych koncepcji filozoficznych takich, które mogły być potraktowane jako analogony koncepcji, jakie chciano przyswoić. Prowadziło to do zrównywania przyswajanych koncepcji z własną tradycją filozoficzną i w konsekwencji do sinizacji obcej filozofii. Każde tłum. jest w mniejszym lub większym stopniu interpretacją, ponieważ wiąże się z próbą rozumienia tego, co inne. W przypadku metody g., model rozumienia i interpretacji nie pełnił funkcji hermeneutycznej (znalezienie pierwotnego, poprawnego znaczenia), lecz cywilizacyjną — zsinizowane idee nie przerywały ciągłości własnej tradycji filozoficznej, ale wchodziły z nią w dialog. W wyniku tego buddyzm w Chinach powoli zatracił ind. oblicze, w miarę tego, jak Chiny stawały się krajem buddyjskim. Niektórzy chiń. badacze (np. Yu-Lana Fung) uważają, iż w ten sposób dokonała się synteza myśli ind. i taoistycznej, która nie doprowadziła do wypaczeń oryginalnej myśli buddyjskiej.

Jednym z pierwszych filozofów stosujących metodę g. do tłumaczenia sūtr był przedstawiciel szkoły pierwotnego niebytu (benwu zong), Dao'an (312–385). Na długo przed nim, tzn. ok. II w., pojawiały się w Chinach spekulacje na temat rodzimych korzeni buddyzmu. Rozpowszechniana była teoria, wg której Budda miał być uczniem taoistycznego mędrca Laozego. Dao'an również widział ind. myśl jako bardzo podobną do tego, czego uczyli taoiści. Szczególnie pomocny okazał się tu zbiór trzech ksiąg zw. *Trzema tajemnicami* (*Sanxuan*), w skład którego wchodziły: Laozego *Księga drogi i cnoty* (*Daodejing*), Zhuangziego *Prawdziwa księga południowego kwiatu* (*Nanhua Chenjiang*), *Księga przemian* (*Yijing*). Dao'an znał do tych dzieł również neotaoistyczne komentarze, w których myśliciele: Wang Bi (226–249), He Yan (zm. ok. 249) i Guo Xiang (zm. ok. 312) stworzyli metafizykę taoistyczną. Tak interpretowane pojęcia posłużyły jako analogony terminów buddyjskich. Koncepcję nirvāṇy np. Dao'an traktował jako podobną do teorii zapomnienia wiedzy, której twórcą był Zhuangzi. Ind. kategorie sat (byt) i asat (niebyt) zyskały u niego znaczenie pary pojęć „you” (byt) i „wu” (niebyt), które kojarzyły się z filozofią taoistyczną nie tylko każdemu wykształconemu Chińczykowi, ponieważ związane były z podstawowymi dla tej myśli ideami. Mają jednak inną niż ich sanskr. pierwowzory formę logiczną. Para „sat” i „asat” powstała przez dodanie do „sat” zaprzeczenia „a”, stanowi więc parę pojęć sprzecznych, tzn. odpowiada jej alternatywa wykluczająca: „albo — albo”. W przypadku pary chiń., „wu” nie jest zaprzeczeniem „you”, lecz jego dopełnieniem, czyli stanowią parę przeciwieństw, z którą związana jest alternatywa łączna „zarazem jedno, jak i drugie”. Konsekwencje logiczne rozumowań opartych na pierwotnej sprzeczności będą się różniły od tych, które oparte zostały na pierwotnym przeciwieństwie tak bardzo, jak filozofia Parmenidesa (sprzeczność) różni się od myśli Heraklita (przeciwieństwo).

Należy przyznać rację chiń. badaczom w jednej sprawie — pracą badawczą wielu pokoleń następców i kontynuatorów filozofów qizong udało się stworzyć

niezwykle interesującą syntezę buddyzmu i taoizmu w postaci nauki medytacyjnych szkół chan (jap. zen), które okazały się czymś nowym zarówno w stosunku do buddyzmu, jak i kultury chiń.; czymś, co zasadniczo zmieniło oblicze kultur dalekowschodnich.

Współcześnie metodę g. próbowano zastosować do przyswojenia idei filozoficznych Zachodu. Pierwszy, który po otwarciu się Chin na Zachód zajął się przyswajaniem europejskiej myśli naukowej i filozoficznej kulturze Kraju Środka, był Yan Fu (1853–1920). Przełożył on dzieła Th. Huxleya, A. Smitha, H. Spencera, J. S. Milla i Monteskiusza. Jego tłum. zyskały uznanie i popularność. Bliskie były filozofii porównawczej, ponieważ analogony tłumaczonych pojęć i koncepcji wprowadzał w formie rozbudowanych komentarzy, które miały ułatwiać recepcję obcych idei.

Bibliografia: Y. Fung, *A Short History of Chinese Philosophy* (tłum. D. Bodde), NY 1948, 1997 (*Krótką historia filozofii chińskiej*, Wwa 2001); tenże, *A History of Chinese Philosophy* (tłum. D. Bodde), I–II, Pri 1952–1953; *Sources of Chinese Traditions*, NY 1960, I–II, NY 1964, 1999²; *A Source Book in Chinese Philosophy*, Pri 1963.

Anna I. Wójcik